

Wstęp

Rok 2022, to rok okrągłej setnej rocznicy nadania Zabrze praw miejskich. Rocznicą ta była godnie i uroczyście obchodzona w tym mieście. Zbiegła się z inną okrągłą rocznicą – ćwierćwieczem zabrzańskich dorocznych, interdyscyplinarnych, międzynarodowych konferencji naukowych, z cyklu „Kultura Europy Środkowej”, które od 1997 r. organizowane były w Zabrzu przez Wydział Kultury i Dziedzictwa Urzędu Miejskiego, przy udziale Oddziału PAN w Katowicach i Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Katowicach. Konferencje te od kilkunastu już lat poprzedzała dyskusja panelowa, a materiały z tych naukowych spotkań drukowane były przed kolejną konferencją.

Międzynarodowe, interdyscyplinarne, naukowe konferencje zabrzańskie cieszyły się dużą popularnością i znane były także poza naszymi granicami, o czym świadczy m.in. udział w nich badaczy z 9 państw. W 2022 roku wypadło 25-lecie tych konferencji. Jubileusz 100-lecia miasta Zabrze był dobrą okazją, by odbyła się kolejna doroczna, przy tym jubileuszowa, bo 25. konferencja zabrzańska. Przypomnieć należy, że konferencje te były dobrą promocją miasta Zabrze, miasta, które może być modelowym wręcz przykładem awansu małej miejscowości w dobie rozwiniętej industrializacji. Miasta, które jeszcze przed 100 laty było wprawdzie dużą, ale wsią o średniowiecznym rodowodzie, później w dobie industrializacji szybko rozwijającą się miejscowością, jedną z najludniejszych wówczas wsi w całych Niemczech.

Ze wspomnianą rocznicą wiązał się też zaproponowany temat naszego naukowego spotkania: „Miasto i wieś na przestrzeni dziejów w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Górnego Śląska”.

Miasto i wieś – to jednostki osadnicze i organizacyjne, które pod pewnymi względami czasem niewiele różnią się między sobą. W Polsce mamy jednostki osadnicze liczące nawet poniżej tysiąca mieszkańców posiadające prawa miejskie i wsie kilkunasto nawet tysięcy. Miasto było synonimem awansu. Znanne jest i wykorzystywano w praktyce powiedzenie, że powietrze miejskie czyni wolnym. Do miast napływają więc wciąż nowi ludzie. W zmieniającym się świecie różnicowanie wsi i miast następowało w szybkim tempie zwłaszcza w dobie industrializacji. Widoczne jest to w rozwijających się okręgach przemysłowych, a jednym z takich okręgów jest Górny Śląsk, a przynajmniej jego wschodnia

część. To tu w skali Polski mamy największe zagęszczenia miejskich ośrodków, gdzie brakuje klasycznego układu miejskiego, gdzie brakuje wymierzonego, jak to jest w przypadku najstarszych miast rynku. Miasto, ale także wieś, ich wzajemne relacja, to bardzo inspirujące tematy do naukowych rozważań, do naukowej refleksji.

Na naszą kolejną 25. konferencję zgłoszono ponad 20 referatów. Zostały one podporządkowane czterem wiodącym zagadnieniom: Miasto a wieś w Europie Środkowej w średniowieczu, Miasto i jego zaplecze, Miasta w dobie industrializacji i Polityka władz państwowych wobec miast.

Konferencja rozpoczęła się tradycyjnie od referatu wstępnego i dyskusji panelowej, której zapis jest drukowany w tym tomie.

W tym miejscu chciałem serdecznie podziękować wszystkim, którzy przyczynili się do organizacji tej jubileuszowej 25. konferencji z Panią Prezydent Małgorzatą Mańką-Szulik na czele. Dziękuję wszystkim, którzy przez 25, a właściwie 26 lat, kontynuowali inicjatywę z 1996 roku, międzynarodowych, interdyscyplinarnych, dorocznych zabrzańskich konferencji naukowych w cyklu „Kultura Europy Środkowej”, po których pozostało 25 tomów, zawierających materiały z tych konferencji, za które także serdecznie dziękuję. Nasze konferencje to dobry przykład promocji górnośląskiego miasta Zabrze, miasta kultury, promującego wydarzenia kulturalne miasta, w którym funkcjonuje aż 8 znanych instytucji kultury.

Antoni Barciak